

Tekijänoikeuden

loukkaukset

Sisällys

1. *Tekijänoikeuden pääpiirteet* 3

- Tekijänoikeuden syntyminen* 3
- Tekijänoikeuden sisältö* 4
- Lähioikeudet* 6
- Kansainvälinen ulottuvuus* 8
- Levitysoikeuden raukeaminen* 9
- Yksityinen kopiointi* 9

2. *Tekijänoikeuden loukkaukset* 9

- Luvaton valmistaminen* 9
- Luvaton maahantuonti ja levittäminen* 11
- Tietoverkoissa tehdyt oikeudenloukkaukset – Internet-piratismi* 12
- Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset* 14
- Muita tekijänoikeuden loukkauksia* 16

3. *Tutkinta* 16

- Tutkinnan aloittaminen* 16
- Asianomistajat* 16
- Pakkokeinot* 18
- Oikeuspaikka* 18

4. *Seuraamukset* 18

- Rangaistukset* 18
- Korvaukset* 20
- Menettämisseuraamukset* 21

Liite 21

- SID-koodi* 21

1. Tekijänoikeuden pääpiirteet

Tekijänoikeuden syntyminen

Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä ja sen tekijöitä. Tekijänoikeuden peruseriaate on suojata luovaa työtä kaikissa sen ilmenemismuodoissa. Tekijänoikeus antaa tekijöille lähtökohtaisen yksinoikeuden päättää teostensa käytöstä. Sen ansiosta tekijöillä on mahdollisuus elättää itsensä – ainakin osittain – teosten käytöstä saatavilla korvauksilla. Tekijänoikeudesta säädetään tekijänoikeuslaissa (tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404, TekijäL).

Tekijänoikeus syntyy, kun teos tehdään. Suojan saa teoksen valmistuttua suoraan lain nojalla. Suojan saamisen edellytyksenä on, että teos on tekijänsä henkisen luomistyön **ITSENÄINEN** ja **OMAPERÄINEN** tulos. Kyse ei ole laatuvaatimuksesta, sillä huonokin teos voi olla tekijänoikeudella suojattu. Tuotteen valmistamiseen käytetty työmäärä tai vaiva ei sellaisenaan ole koskaan tekijänoikeussuojan peruste.

Tekijänoikeuden syntyminen ei edellytä muodollisuuksia, kuten rekisteröintiä tai ©-merkin käyttöä. Suositeltavaa on kuitenkin merkitä teokseen tekijän nimi ja myös julkaisemisvuosi. Lain mukaan tekijänä pidetään sitä, jonka nimi ilmoitetaan teoksen yhteydessä, jollei toisin näytetä. Se, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, saa siihen tekijänoikeuden (TekijäL 1 §). Laissa on esimerkinomainen luettelo teosten ilmenemismuodoista eli **TEOSLAJEISTA**.

TEOKSIA OVAT MM.

- kirjat ja kirjoitukset, esim. sanoitukset
- sävellykset
- näytelmät, oopperat
- elokuvat
- valokuvat
- maalaukset ja muu kuvataide
- rakennukset
- taidekäsityöt
- taideteollisuuden tuotteet
- tietokoneohjelmat

Tekijänoikeussuoja syntyy teoksen luoneelle ihmiselle tai ihmisille (Tekijäl 6 §). Yhteisöt ja yritykset voivat saada tekijänoikeussuojaa vain luonnollisilta henkilöiltä siirtyneiden oikeuksien perusteella. Sen sijaan myöhemmin esiteltävät tuottajien lähioikeudet syntyvät usein suoraan yhteisöille.

Tekijänoikeussuoja on muodon suoja. Suojaa saa persoonallinen ilmaisumuoto, jolla tekijä on ajatuksensa ilmaissut. Suojaa eivät saa teoksen aihe, juoni, idea, kaava tai tietosisältö – ne ovat vapaasti kaikkien käytettävissä. Esimerkiksi ideat, joille tv-formaattit perustuvat, eivät saa tekijänoikeussuojaa. Tv-formaattiin voi kuitenkin sisältyä myös tekijänoikeussuojaa saavia teoksia kuten lavasteet, musiikki ja käsikirjoitus.

Tekijänoikeus ja omistusoikeus ovat kaksi eri asiaa. Teoksen, esimerkiksi kirjan omistaminen ei tuota omistajalle tekijänoikeutta. Tekijänoikeuden **SIIRTYMISESTÄ** on sovittava erikseen.

Tekijänoikeuden sisältö

Tekijänoikeus jakautuu kahteen päälohkoon: **TALOUDELLISIIN** ja **MORAALISIIN** yksinoikeuksiin. Taloudelliset oikeudet säätelevät teoksen käyttämistä vaihdannan tai muun yleisön saataviin saattamisen kohteena. Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän henkilöä. Taloudelliset ja moraaliset oikeudet koskevat kaikkia teoslajeja ja teosten käyttömuotoja. Tekijällä on **YKSINOIKEUS** määrätä teoksensa käytöstä. Tämä yksinoikeus on voimassa tekijän eliniän ja 70 vuotta kuolinvuoden päättymisestä.

Taloudelliset oikeudet

Tekijällä on yksinoikeus määrätä teoksestaan **VALMISTAMALLA SIITÄ KAPPALEITA** ja **SAATAMALLA SE YLEISÖN SAATAVIIN**. Teoksen käyttämiseen tarvitaan aina tekijän nimenomainen lupa laissa säädettyjä tekijänoikeuden rajoituksia lukuun ottamatta. Luvan ehtona tekijä voi vaatia käytöstä korvauksen.

Teoskappaleen **VALMISTAMISENA PIDETÄÄN** sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Valmistamista on siten esimerkiksi teoksen painaminen, monistaminen, kopioiminen ja tallentaminen CD- tai DVD-levylle tai tietokoneen kovalevylle. Myös teoksen valokopioiminen, valokuvaaminen tai käsin jäljentäminen on teoskappaleen valmistamista.

Teos **SAATETAAN YLEISÖN SAATAVIIN**, kun:

- 1) se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta; tähän sisältyy myös teoksen välittämisen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana (on-demand –tilauspalvelu);

- 2) se esitetään julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle;
- 3) sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen; taikka
- 4) sitä näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä.

Teoksia **VÄLITETÄÄN YLEISÖLLE** esimerkiksi silloin, kun niitä lähetetään radiossa tai televisiossa. Teosten välittämistä tapahtuu myös silloin, kun teoksia välitetään esimerkiksi Internetissä tai vaikkapa langattomasti matkapuhelimilla. Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, kun elävä esitys välitetään mikrofonien ja kameroiden avulla yleisölle, joka ei ole läsnä esityspaikalla.

Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, jos tietoverkkoon kytkeytynyt yksityishenkilö sallii tietokoneellensa kopioitujen teosten käyttämisen (esim. kopioimisen) tietoverkon välityksellä muille verkon käyttäjille. Näitä tiedostojen jakoon tarkoitettuja ohjelmia kutsutaan yleisesti P2P- tai vertaisverkko-ohjelmiksi.

Teoksen esittäminen voi tapahtua joko elävänä esityksenä tai tallenteelta. Teosten **JULKISTA ESITTÄMISTÄ** tapahtuu mm. konserteissa, teattereissa tai elokuvissa. Myös messuilla, ravintolassa, kahvilassa tai erilaisissa huvitilaisuuksissa teos voidaan esittää julkisesti. Esitykset yksityisessä piirissä, kuten perhejuhlissa, eivät ole julkisia eikä niihin tarvita tekijän suostumusta.

Teoskappaleita, eli alkuperäisiä teoksia tai niiden kopioita kuten CD-levyjä tai kirjoja, **LEVITETÄÄN YLEISÖLLE** esimerkiksi tarjoamalla niitä ostettavaksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi.

Teoksen näyttämällä tarkoitetaan teoksen ulkomuodon välitöntä näyttämistä, toisin sanoen tilannetta, jossa teoksen fyysinen kappale on läsnä olevan yleisön nähtävillä ilman teknisiä apuvälineitä. **JULKISTA NÄYTTÄMISTÄ** ovat mm. taide- ja valokuvanäytellyt. Teoksen näytteillepano liikkeen ikkunaan tai paikkaan, johon yleisöllä on pääsy, on myös julkista näyttämistä.

Taloudelliset oikeudet ovat sopimuksin **LUOVUTETTAVISSA** kokonaan tai osittain (TekijäL 27 § 1 mom.). Sen sijaan moraaliset oikeudet eivät ole luovutettavissa, vaan ne jäävät alkuperäiselle oikeudenhaltijalle vaikka taloudelliset oikeudet olisi luovutettu edelleen (TekijäL 3 § 3 mom.).

Teoskappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutusta (TekijäL 27 § 2 mom.). Teoskappaleen omistaminen ei tuota omistajalle tekijänoikeutta, vaan oikeuden siirtymisestä on sovittava aina erikseen. Tekijänoikeus teokseen ja omistusoikeus teoskappaleeseen voivat siten kuulua eri henkilöille.

Moraaliset oikeudet

Moraalisilla oikeuksilla suojataan **TEKIJÄPERSONAA**. Tekijän nimi tulee mainita hyvän tavan mukaisesti teosta käytettäessä. Käytännössä hyvän tavan tunnusmerkit vaihtelevat alasta riippuen. Teosta ei myöskään saa muuttaa tai saattaa yleisön saataville tekijän taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla.

Lähioikeudet

Tekijänoikeuslaki antaa teosten lisäksi suojaa myös eräille muille kohteille, joista säädetään tekijänoikeuslain 5 luvussa. Tekijänoikeuden kaltaista lähioikeussuojaa nauttivat useat eri toiminnot. Suojan edellytyksenä on vain tietty toiminto, ei sen omaperäisyys. Lähioikeussuojaa saavat mm.

- esittävät taiteilijat (TekijäL 45 §)
- äänitallenteen tuottajat (TekijäL 46 §)
- kuvatallenteen tuottajat (TekijäL 46 a §)
- radio- ja televisioyritykset (TekijäL 48 §)
- luettelon ja tietokannan valmistaja (TekijäL 49 §)
- valokuvaajat (TekijäL 49 a §)

Esittäville taiteilijoille – muusikoille, näyttelijöille, tanssijoille ja muille esittäjille mukaan lukien kansanperinteen esittäjät – on oma oikeutensa määrätä esityksensä käyttämisestä. Suojaa saavat myös äänitteiden ja kuvatallenteiden tuottajat tuottamiansa tallenteiden osalta. Siten myös yksityisten henkilöiden tuottamat harrastelijavideot ovat suojattuja.

Ääni- tai kuvatallenteen tuottajana pidetään vakiintuneesti yhtiötä tai muuta, jonka **TOIMESTA** ja **LUKUUN** tallenne on valmistettu. Tuottaja kantaa käytännössä myös **TALOUDELLISEN VASTUUN** tuotannosta.

Lähioikeussuojan perusteella esittävän taiteilijan esitystä tai äänitallennetta ei saa suostumuksetta:

- 1) siirtää laitteeseen (kopioida), jolla se voidaan toisintaa;
- 2) esittää julkisesti esitystapahtumassa läsnä olevalle yleisölle
- 3) välittää yleisölle johtimitse tai johtimitta, mihin sisältyy välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus itse valita välittämisen aika ja paikka (on-demand).
- 4) levittää yleisön keskuuteen

Äänitallenteiden ja kuvallisten musiikkitalienteiden julkinen esittäminen ja muu kuin tilauspohjainen yleisölle välittäminen on lähioikeuksien haltijoiden osalta ratkaistu tekijänoikeuslaissa ns. pakkolisenssillä. Tämä tarkoittaa sitä, että äänitallenteita saa esittää julkisesti, mutta siitä on suoritettava korvaus esittäville taiteilijoille ja tuottajille. Tekijöiltä (säveltäjät, sanoittajat ja sovittajat) on sen sijaan tekijänoikeuslain 2 § perusteella pyydettävä lupa teosten julkiseen esittämiseen. Lupa- ja esityskorvausasioissa asioidaan käytännössä tekijöitä sekä esittäviä taitelijoita ja tuottajia edustavien järjestöjen kanssa.

Kuvataallenteiden osalta esittävän taitelijan ja tallenteen tuottajan oikeudet kattavat kopioinnin, levityksen sekä tilauspohjaisen yleisölle välittämisen. Lähioikeuksien suojaajat ovat 50 vuotta. Esittävän taiteilijan suoja-aika alkaa esitysvuodesta ja ääni- ja kuvataallenteen tuottajan suoja-aika tallentamisvuodesta. Jos tallenne julkaistaan suoja-ajan kuluessa, alkaa siitä uusi 50 vuoden suoja-aika. Suoja-aika lasketaan tallenteen ensijulkaisuvuoden päättymisestä (TekijäL 45 § 2 ja 4 mom. ja 46 § 2 mom.).

Lähioikeudet kohdistuvat usein samoihin **TUOTTEISIIN** kuin tekijänoikeudet. Esimerkiksi elokuvateokseen tai äänitteeseen kohdistuu rinnakkain tekijöiden ja esittäjien oikeuksia sekä tallenteen tuottajan oikeus. Tekijänoikeuden ja lähioikeuden suojaajat ovat eripituisia; äänilevyn, joka on tallennettu ennen vuotta 1956, saa kopioida ja levittää ilman esiintyvän taiteilijan ja tuottajan suostumusta ensimmäisen kerran vuonna 2006. Tekijöiden lupa sitä vastoin on edelleen hankittava, jos levyllä on sävellyksiä, joiden tekijöiden kuolinvuodesta ei ole kulunut yli 70 vuotta.

JULKAISEMINEN = teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita on luvallisesti levitetty yleisön keskuuteen (esim. myyminen, vuokraaminen, lainaaminen).

JULKISTAMINEN = teos katsotaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti jollakin tavalla saatettu yleisön saataviin (esim. julkinen esittäminen radiossa, televisiossa tai elokuvateatterissa taikka julkaiseminen).

Kansainvälinen ulottuvuus

Tekijänoikeuslainsäädäntö on luonteeltaan kansainvälistä. Alalla on solmittu useita kansainvälisiä sopimuksia, jotka ulottavat suojan myös toisista sopimusvaltioista peräisin oleviin teoksiin ja muihin suojan kohteisiin. Tekijänoikeuden peruseriaatteista on sovittu Bernin sopimuksessa ja esiintyvien taiteilijoiden, tuottajien ja lähettäjäyritysten lähioikeuksista Rooman sopimuksessa.

Yleissopimusten keskeiset periaatteet ovat **MINIMISUOJA** ja **KANSALLINEN KOHTELU**. Sopimusvaltioiden on kansallisessa lainsäädännössään saatettava voimaan vähintään sopimuksessa määrätty suojan minimitaso, esimerkiksi 50 vuoden suoja-aika teosten tekijöille. Muista sopimusmaista peräisin oleville teoksille tai suorituksille on kansallisen kohtelun nojalla myönnettävä vähintään samat oikeudet kuin oman maan kansalaisille.

Tekijänoikeudellisia määräyksiä sisältyy myös vuonna 1995 solmittuun TRIPS-sopimukseen (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights), joka edellyttää käytännössä vähintään Bernin yleissopimuksen mukaista suojatasoa kaikissa jäsenmaissa.

Euroopan Unionin säädökset vaikuttavat myös tekijänoikeuden alalla. Suomen tekijänoikeuslaki on harmonisoitu vastaamaan EU:n direktiivejä. Direktiivien mukainen suoja on eräiltä osin korkeampi kuin kansainvälisten yleissopimusten edellyttämä taso.

KÄYTÄNNÖSSÄ ULKOMAISET TEOKSET NAUTTIIVAT SUOMESSA lähes poikkeuksetta Bernin yleissopimuksen perusteella **TEKIJÄNOIKEUSLAIN MUKAISTA SUOJAA**. ETA-alueen ulkopuolisista maista peräisin oleville teoksille ei kuitenkaan anneta pitempää suoja-aikaa kuin mitä ne alkuperämaassaan saavat. Toisaalta suoja-aika ei voi Suomessa olla 70 vuotta pidempi.

Lähioikeuksien kansainvälinen suoja ei ole yhtä kattava. ETA-alueelta peräisin ovat esitykset, äänitteet ja elokuvat ovat kuitenkin Suomessa suojattuja vastaavasti kuin kotimaiset (A 575/95). Äänitteiden suoja ulottuu Rooman ja Geneven sopimusten ja TRIPS-sopimuksen perusteella tietyin rajoituksin myös muualta peräisin oleviin vastaaviin tuotteisiin ja suorituksiin.

Levitysoikeuden raukeaminen

LEVITYSOIKEUS tarkoittaa tekijän tai lähioikeuden haltijan oikeutta määrätä teoskappaleiden myymisestä, vuokraamisesta tai lainaamisesta yleisölle (ks. *Tekijänoikeuden sisältö*). Levitysoikeuden **RAUKEAMISELLA** tarkoitetaan levitysoikeuden osittaista lakkaamista.

Suomessa on vuoden 2006 alusta lukien siirrytty ns. kansainvälisestä raukeamisesta yhteisöraukeamiseen. Nykyisen tekijänoikeuslain 19 § mukaan teoksen kappaleen saa levittää edelleen, kun kyseinen kappale on ensimmäisen kerran tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Muutoksen taustalla EU:n tietoyhteiskuntadirektiivi.

Yksityisen henkilön ja kirjastojen osalta laki sisältää erityissäännöksiä. Yksityisen henkilön omaan käyttöönsä hankkiman teoskappaleen saa myydä tai muutoin pysyvästi luovuttaa myös silloin, kun luovutettava kappale on tekijän suostumuksella myyty tai luovutettu Euroopan talousalueen ulkopuolella. Säännös mahdollistaa esim. ulkomailta tuotujen kirjojen ja äänilevyjen myymisen edelleen antikvariaateissa. ETA-raukeaminen ei vaikuta yksityishenkilöiden mahdollisuuksiin hankkia itselleen laillisia teoskappaleita myös ETA-alueen ulkopuolelta.

Raukeaminen ei koske teoskappaleen **VUOKRAAMISTA** yleisölle, vaikka se olisi laillisesti myyty tekijän suostumuksella. Vuokraaminen edellyttää aina lupaa. Elokuvateoksen ja tietokoneohjelmien osalta lainausoikeuskaan ei raukea vaan lainaamiseen tarvitaan lupa.

Yksityinen kopiointi ja laillisen lähteen vaatimus

Tekijänoikeuslaki sisältää muutamia ns. tekijänoikeuden rajoituksia. Kuluttajien kannalta merkittävin yksittäinen tekijänoikeuden rajoitus lienee oikeus yksityiseen kopiointiin. Julkistetusta teoksesta saa ilman oikeudenhaltijan lupaa valmistaa muutaman kappaleen yksityiseen käyttöön. Muutamalla kappaleella tarkoitetaan oikeuskirjallisuudessa 2–4 kappaletta. **YKSITYISTÄ KÄYTTÖÄ** on valmistaminen omaan yksityiseen käyttöön sekä esimerkiksi perheen ja läheisen ystäväpiiriin tarpeisiin. Kopiointi ansio- tai elinkeinotoiminnassa ei milloinkaan ole yksityistä käyttöä.

Käytettäessä teoksia tekijänoikeuden rajoitussäännösten nojalla tulee käytettävän teoksen olla laillinen teoskappale. Näin ollen esimerkiksi tietoverkoissa luvattomasti jaossa olevan mp3-musiikkikappaleen lataaminen Internetistä tai piraattilevyn kopiointi omaan yksityiseen käyttöön on kiellettyä. Se ei ole rangaistavaa (TekijäL 56 a § 3 mom.), mutta teosta voi seurata korvausvelvollisuus (ks. *Korvaukset*).

2. *Tekijänoikeuden loukkaukset*

Luvaton valmistaminen

PIRATISMI on ammattimaista, ilman oikeudenhaltijoiden lupaa tapahtuvaa äänitteiden, elokuvatalenteiden tai video- ja tietokonepelien valmistamista tai kopiointia. Piratismia on myös tällaisten laittomien tuotteiden maahantuonti ja levittäminen yleisölle. Laittomia piraattituotteita valmistetaan joko tehdasvalmisteisesti prässäämällä CD- tai DVD-levytehtaassa tai tietokoneiden polttavilla levyasemilla. Piraattitalenteiden formaatti vaihtelee alueittain. Kaukoidässä ja Venäjällä tehdasvalmisteiset CD-levyt ovat perinteisesti olleet johtava formaatti. CD-R -piratismissa Etelä-Amerikka on vastannut yli 50 % maailmalla myydyistä CD-R -piraateista. Euroopan maista CD-R on hallitseva piraattiformaatti Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa.

Piraattituotteet luokitellaan tavallisesti kolmeen ryhmään:

Tavallinen piraattituote

Äänite, elokuva- tai pelitalenne, jolle on luvattu kopioitu suojattua materiaalia muilta tallenteilta. Vastaavaa alkuperäistuotetta ei välttämättä ole olemassa (esim. erilaiset kokoelmat, Best of, Greatest hits...) tai ainakaan sen ulkonäköä ei ole kopioitu täydellisesti.

Counterfeit

Väärennös, jossa sisällön lisäksi myös alkuperäisen äänitteen, elokuva- tai pelitallenteen ulkoasu on kopioitu mahdollisimman tarkoin.

Bootleg

Elävästä esityksestä, kuten konsertista, radiosta, televisiosta, harjoituksista tai muusta esitystilanteesta ilman esittävien taiteilijoiden lupaa valmistettu tallenne.

Tuotteen laillisuutta voivat antaa aiheen epäillä esimerkiksi seuraavat seikat:

- › epätavallinen myyntikanava
- › poikkeuksellisen alhainen hinta
- › tiedoiltaan puutteellinen kansilehti
- › ei levy- tai elokuvayhtiön logoa
- › kirjoitusvirheitä
- › kannen suttuinen painojälki ja huono tai poikkeava paperilaatu
- › levyllä usean artistin koko albumit tai useampi elokuva
- › äänen tai kuvan huono laatu
- › julkaisuajankohta – elokuva on tullut vasta ensi-iltaan
- › alkuperämerkintöjen (valmistaja) puuttuminen
- › turvahologrammin puuttuminen
- › SID-koodin puuttuminen CD- tai DVD-levystä (ks. *Liite*)

Piraattitallenteiden tunnistamisesta on lisätietoa osoitteessa www.antipiracy.fi.

Piratismi on kansainvälinen ongelma. Suositun yhtyeen uusi äänite tai tunnetun ohjaajan uutuuselokuva voi olla jo muutama päivä julkaisemisen jälkeen saatavana piraattituotteena ympäri maailmaa. Internet on avannut uuden levityskanavan piraattituotteille.

Piraattituotteiden osuus Suomen ääni-, elokuva- ja pelitalennemarkkinoista on ollut korkea koko 2000-luvun. Noin joka viides suomalaiseen kotitalouteen hankittu CD-levy on ollut laiton, useimmiten Venäjältä ostettu tehdasvalmisteinen piraattilevy. Muissa Pohjoismaissa piratismiasteet jäävät selkeästi alle 10 prosentin. Suurin osa laittomista piraattituotteista tuodaan Suomeen Venäjältä ja Kaukoidästä.

Luvaton maahantuonti ja levittäminen

Äänitteet, elokuva- ja pelitallenteet

Luvatta valmistettujen teosten kappaleiden maahantuonti Suomeen tai Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi on tekijänoikeuslain vastaista. Rangaistavaa on luvattomien tallenteiden maahantuonti myös omaan yksityiseen käyttöön. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että maahantuojalla on tiennyt teoksen kappaleet laittomaksi tai hänellä on perustellusti ollut syytä epäillä teoskappaleita valmistetuiksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tekijänoikeuslain mukaan. Omaan käyttöön tapahtuva laittomien tallenteiden maahantuonti rangaistetaan tekijänoikeusrikkomuksena (Tekijäl 56 a § 1 mom. 3) kohta).

Mikäli laittomia tallenteita tuodaan maahan ansio- ja levitystarkoituksessa, saattaa kyseeseen silloin tulla myös tekijänoikeusrikkomuksen tunnusmerkistön täyttyminen (RL 49 § 3 mom.). Oikeuskäytännössä noin sadan piraattitallenteen maahantuonti tai myynti on yleensä katsottu rikokseksi.

Luvattomasti valmistettujen **PIRAATTIÄÄNITTEIDEN, ELOKUVIEN JA PELITALLENTEIDEN** levittäminen yleisölle Suomessa on aina tekijänoikeuslain vastaista (ks. *Luvaton valmistaminen*). Laitonta levittämistä on esim. piraattitalenteiden myynti kirpputoreilla.

Äänitteen **VUOKRAAMINEN** yleisölle ilman kaikkien oikeudenhaltijoiden lupaa on lainvastaista (Tekijäl 19 § 2 mom.). Myöskään elokuvateoksen **VUOKRAUS- JA LAINAUSOIKEUDET** eivät raukea teoskappaleen ensimmäiseen myyntiin (Tekijäl 19 § 2 ja 3 mom.). Vaikka elokuvatalenne olisi myyty täysin laillisesti, sen vuokraaminen ja lainaaminen yleisölle edellyttää aina oikeudenhaltijan erillistä lupaa.

Elokuvatalenteiden – videokasettien tai DVD-levyjen – levitys perustuu elokuvan tuottajasta vähittäiskauppiaseen katkeamattomasti ulottuvien sopimusten sarjaan. Suomalaisella tukkujakelijalla on yleensä yksinoikeus sopimuksessa yksilöidyn ohjelmiston levittämiseen Suomessa **MYYMÄLLÄ** tai **VUOKRAAMALLA**.

- **MYYTÄVÄKSI TARKOITETTUA** elokuvia ei saa vuokrata tai lainata yleisölle lainkaan, koska elokuvien vuokraus- ja lainausoikeudet eivät raukea elokuvatalenteen ensimmäiseen myyntiin.
- **VUOKRATTAVAKSI TARKOITETTujen** elokuvien tukkujakelija tekee yleensä **TOIMIPAIKKAKOHTAISEN** sopimuksen videovuokraamon kanssa. Sopimuksen perusteella vuokraamo saa tarjota jakelijan toimittamia vuokratallenteita yleisölle vuokrattavaksi. Vuokratallenteiden noin viisi kertaa myyntitalenteita korkeampi hinta sisältää vuokraoikeuden.

VUOKRAAMO EI VOI ilman tukkujakelijan suostumusta myydä elokuvan **VUOKRAOIKEUKSIA** edelleen esimerkiksi toiselle vuokraamolle, koska tekijänoikeuden tai sen osan edelleen luovuttaminen kolmannelle edellyttää oikeudenhaltijan lupaa (Tekijäl 28 §).

Itse **ELOKUVATALLENTEEN**, esimerkiksi DVD-levyn vuokraamo voi myydä edelleen, koska teoskappaleen edelleenmyyntioikeus on rauennut ensimmäisen myynnin jälkeen. Ostaja ei kuitenkaan saa vuokrata tai lainata tallennetta yleisölle ilman levitysoikeuden haltijan erillistä suostumusta.

Pelitalenteeseen sisältyvien tietokoneohjelmien **VUOKRAUS- JA LAINAUSOIKEUDET** eivät raukea teoskappaleen ensimmäiseen myyntiin (Tekijäl 19 § 2 ja 3 mom.). Vaikka pelitalenne olisi myyty täysin laillisesti, sen vuokraaminen ja lainaaminen yleisölle edellyttää aina oikeudenhaltijan erillistä suostumusta.

Tietoverkoissa tehdyt oikeudenloukkaukset – Internet-piratismi

Perinteisen tallennepiratismiin rinnalle ja jopa sitä haitallisemmiksi tekijänoikeuden loukkauksiksi ovat muodostuneet tietoverkoissa tapahtuvat loukkaukset. Musiikkia, elokuvia ja pelejä jaetaan luvatta Internetissä mm. vertaisverkko-ohjelmia (tiedostojen-jako- tai p2p-ohjelmat) käyttäen.

Vertaisverkko-ohjelmissa jaossa olevat tiedostot ovat tallennettuina kunkin käyttäjän oman tietokoneen kovalevyille. Tunnettuja vertaisverkko-ohjelmia ovat mm. DC++, BitTorrent, eDonkey, ja LimeWire. Vertaisverkoissa voidaan jakaa mitä tahansa sisältöä, joka on digitaalisessa muodossa – myös sellaista aineistoa, jonka jakamisen oikeudenomistajat ovat sallineet. Valtaosa aineistosta on kuitenkin jaossa ilman lupaa.

Tiedostoja voi välittää myös monien muiden palvelujen, kuten esimerkiksi IRC:n (Internet Relay Chat) kautta. Uusia jakotapoja keksitään koko ajan. Vertaisverkot ja nopeat liikenne yhteydet mahdollistavat teosten hyvin nopean globaalin jakelun miljoonille käyttäjille. Teosten laitton jakelu haittaa huomattavasti laillisen verkkokaupan kehittymistä

Teosten luvattomassa välityksessä loukataan oikeudenhaltijoiden oikeutta valmistaa kappaleita ja saattaa teos yleisön saataviin. Tekijöiden osalta loukataan tällöin Tekijäl 2 §:ää, esittäjien osalta 45 §:ää ja tuottajien osalta 46 tai 46 a §:ää.

Kyseessä ei ole enää tekijänoikeuslain sallima yksityinen kopio, kun kopiot ovat muiden tietoverkon käyttäjien saatavissa. Yleisön saataville saattaminen tapahtuu silloin, kun luvatta valmistetut teoskopiot ovat muiden tietoverkon käyttäjien saatavilla.

Tekijänoikeus- ja rikoslain muutoksella (821/2005), joka tuli voimaan 1.1.2006, muutettiin tietoverkoissa tai tietojärjestelmän avulla tehtyjen tekijänoikeusrikosten tunnusmerkistöä. Tekijänoikeusrikoksesta voidaan nykyisin tuomita se, joka tietoverkossa tai tietojärjestelmän avulla loukkaa tekijänoikeutta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle (RL 49:1 § 4 mom.). Aiemmasta laista poiketen teon tunnusmerkistöä poistettiin ansiotarkoituksen vaatimus tietoverkkoympäristössä. Tämä tekee mahdolliseksi myös tietoverkossa tapahtuvien loukkausten tehokkaan tutkimuksen.

Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkaukset

Tekniset toimenpiteet

Musiikin, elokuvien, pelien ja ylipäänsä tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston sähköinen verkkokauppa edellyttää, että oikeudenhaltija voi halutessaan asettaa teoksen sen suojaksi teknisen toimenpiteen, jolla määritetään teoksen kopiointi sopimuksen mukaiseksi tai estetään teoksen luvaton verkkojakelu. Tietoyhteiskuntadirektiivin voimaansaattamisen myötä Suomen lainsäädäntöön otettiin säännökset teknisten suojausten oikeudellisesta suojasta, jotka tulivat voimaan vuoden 2006 alussa.

Lain mukaan (TekijäL 50 a §) teoksen suojana olevaa tehokasta teknistä toimenpidettä ei saa kiertää. Tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai osaa, joka on suunniteltu estämään tai rajoittamaan teoksiin ilman lupaa kohdistuvia tekoja ja jolla tavoiteltu suoja saavutetaan. Kiertämisen kiello koskee vain niissä teoksissa olevia suojauskoodeja, joiden tekijänoikeussuoja (ks. *Tekijänoikeuden sisältö ja Lähioikeudet*) on vielä voimassa.

Tekninen suojaus voidaan toteuttaa esimerkiksi teoksen sisällön salauksena (kryptauksena). Tekninen toimenpide voi olla tietokone-ohjelma tai esimerkiksi sisällytynä teoksen käyttämiseen tarkoitettuun laitteistoon esimerkiksi mikropiirinä. DVD-elokuvien aluekoodeja ei pidetä laissa tarkoitettuina teknisinä suojauskoodeina. Aluekoodin saa tarvittaessa purkaa.

Teknistä toimenpidettä pidetään riittävän tehokkaana silloin, kun suojaustarkoitus saavutetaan. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että tehokasta teknistä toimenpidettä ei yleensä voi kiertää tai purkaa vahingossa. Jos esimerkiksi yleisesti käytetty musiikin kuunteluun ja hallintaan tarkoitettu tietokoneohjelma kiertää suojauksen käyttäjän tietämättä, ei kyseessä ole todennäköisesti tehokas suojaus.

Teknisen toimenpiteen saa kiertää seuraavissa tapauksissa (TekijäL 50 a § 3 mom.):

- 1) Salaustekniikoita koskevan tutkimuksen tai opetuksen yhteydessä. Tutkimuksena pidetään korkeakouluissa, tutkimuslaitoksissa sekä teknisiä suojauskeinoja kehittämissä oppilaitoksissa ja niitä valmistavissa yrityksissä tapahtuvaa tutkimusta. Yksityisen henkilön kotonaan suorittama salaustekniikan tarkastelu ei ole säännöksessä tarkoitettua tutkimusta.
- 2) Laillisesti teoksen kappaleen hankkinut tai haltuunsa saanut saa kiertää suojausten saadakseen teoksen kuultavilleen tai nähtävillään. Teoksesta, jota suojaava tekninen toimenpide on kierretty, ei saa valmistaa kopiota edes yksityiseen käyttöön.

TIETOVERKOISSA MYYTÄVIEN JA VÄLITETTÄVIEN TEOSTEN KÄYTTÖOIKEUKSIEN OSALTA KIERTO-OIKEUTTA EI OLE, vaan tällöin tulee noudattaa kyseisen ostotapahtuman sopimusehtoja. Tätä säännöstä kutsutaan sähköisen kaupan turvalausekkeeksi.

Jotta teknisten toimenpiteiden suoja voidaan taata, on tekijänoikeuslakiin otettu säännökset teknisten toimenpiteiden kiertämiskeinojen valmistamisen ja levittämisen kieltämisestä (50 b §). Laki kieltää tehokkaan teknisen toimenpiteen kiertämiseen mahdollistavien tai kiertämistä helpottavien laitteiden, tuotteiden tai osien valmistamisen ja maahantuonnin yleisölle levittämistä varten. Em. tuotteiden levittämisen, myyminen, vuokraaminen, mainostaminen myytäväksi tai vuokrattavaksi sekä hallussapito kaupallisessa tarkoituksessa on niin ikään kiellettyä. Edelleen on kiellettyä tarjota kiertämisen mahdollistavia tai sitä helpottavia palveluja. Ohjeiden tarjoaminen suojausten poistamiseksi tai purkamiseksi voi myös olla lainvastaista, mikäli se tapahtuu esimerkiksi organisoidun tai kaupallisen palvelun puitteissa.

Lain mukaan em. luvattomia laitteita, tuotteita, osia tai palveluita ovat sellaiset:

- 1) joita markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten suojausten kiertämiseksi;
- 2) joiden tarkoituksella tai käytöllä on kiertämisen lisäksi vain vähäistä muuta kaupallista merkitystä; taikka
- 3) jotka on pääasiallisesti suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tekijänoikeuslain mukaan suojattujen teoksia suojaavien tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.

Oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot

Oikeuksien sähköisillä hallinnointitiedoilla tarkoitetaan oikeudenhaltijoiden suojattuun aineistoonsa sisällyttämiä teoksen tunnistetietoja, tekijää tai oikeuksien muuta haltijaa koskevia tietoja sekä tietoja teosten käyttöehdoista. Käytännössä oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot sijoitetaan teoksiin ja muuhun aineistoon siinä vaiheessa, kun aineiston levittämistä tai yleisölle välittämistä valmistellaan.

Lain mukaan (50 d §) näiden tietojen poistaminen tai muuttaminen on kiellettyä. Edelleen, mikäli teoksesta on luvatta poistettu tai muutettu em. oikeuksien sähköisiä hallinnointitietoja, ei tällaisia teoksia saa levittää yleisölle tai tuoda maahan yleisölle levittämistä varten taikka välittää yleisölle.

Muita tekijänoikeuden loukkauksia

Äänitteisiin sekä elokuva- ja pelitallenteisiin liittyviä tekijänoikeuden loukkauksia voivat olla myös esimerkiksi seuraavat teot:

- Äänitteen tai elokuvan julkinen esittäminen ilman lupaa.
Esitys on julkinen, kun tilaisuuteen on pääsy **ENNALTA MÄÄRÄÄMÄTTÖMÄLLÄ HENKILÖJOUKOLLA**. Merkitystä ei ole sillä, peritäänkö tilaisuudesta pääsymaksu tai tuleeko paikalla vain muutama katselija. Ansiotoiminnan yhteydessä suurehkolle suljetulle piirille tapahtuva esittäminen on myös julkista.
- Yksityiseen käyttöön kopioidun äänitteen tai elokuvan levittäminen yksityisen piirin ulkopuolelle.

Yksityiseen käyttöön valmistettua teoskappaletta ei saa käyttää muihin kuin yksityisiin tarkoituksiin (TekijäL 12 § 1 mom.). Sallittua on käyttö perheen ja lähimmän ystäväpiirin parissa. Yksityisiä kopioita ei saa levittää tämän piirin ulkopuolelle edes vastikkeetta. On huomattava, että tietokoneohjelmia ei saa kopioida edes yksityistä käyttöä varten (TekijäL 12 § 4 mom.). Kielto koskee siten myös video- ja tietokonepelejä, jotka ovat tietokoneohjelmia. Ohjelman käyttöön oikeutettu saa valmistaa kuitenkin käytön vaatiman varmuuskopion (TekijäL 25 j § 2 mom.).

3. Tutkinta

Tutkinnan aloittaminen

Tekijänoikeuden haltijoita edustavat järjestöt valvovat oikeuksien toteutumista ja ryhtyvät saamiensa valtuuksien nojalla toimenpiteisiin oikeudenloukkaustapauksissa.

Tieto loukkauksesta voi tulla ulkopuolisen vihjeen taikka oikeudenhaltijoiden oman tai viranomaisvalvonnan perusteella. Tutkinnan aloittamisvaiheeseen liittyy näytön hankkiminen ja sen riittävyuden arviointi jatkotoimia silmällä pitäen.

Äänite-, elokuva- ja pelipiratismin valvonta Suomessa on keskitetty pääosin Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry:hyn (TTVK ry). Keskus valvoo markkinoita ja tekee tarvittaessa tutkintapyyntöjä poliisille tai tullille sekä avustaa viranomaisia esitutkinnassa.

Asianomistajat

Asianomistaja on **LOUKATUN OIKEUSHYVÄN** haltija eli se taho, jonka etuja rikos loukkaa. Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkauksissa alkuperäinen asianomistaja-asema on tekijällä tai lähioikeuden haltijalla.

Tekijänoikeusrikos ja -rikkomus ovat asianomistajarikoksia. Syyttäjällä on kuitenkin itsenäinen syyteoikeus erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa (RL 49:6 §). Oikeuskäytännössä syyttäjät ovat käyttäneet itsenäistä syyteoikeuttaan esimerkiksi tilanteissa, joissa Suomeen on tuotu suuria määriä laittomia tallenteita, joiden kaikkien osalta ei ole pystytty selvittämään tallenteiden tekijän- ja lähioikeuksien haltijoita.

Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset

Teknisten toimenpiteiden kiertämistapauksissa asianomistajana on se taho, jonka teoksen suojaksi asettama toimenpide on oikeudetta kierretty, käytännössä yleensä kappala-

leen tuottanut tuottajayritys.

Teknisten toimenpiteiden kiertämiskeinouloukkauksilla, joissa on kyse suojausten purkupalvelujen, laitteiden tai tuotteiden tarjoamisesta, ei ole asianomistajaa. Tästä syystä nämä rikokset ja rikkomukset ovat virallisen syytteen alaisia (ks. *Tekniset toimenpiteet*).

Äänitteet

Lähes kaikki sävelteosten **TEKIJÄT** (säveltäjät, sanoittajat ja sovittajat) ovat yleensä siirtäneet oikeutensa Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry:lle, joka on luovuttanut teosten tallentamisoikeudet Pohjoismaisen yhteisjärjestön Nordisk Copyright Bureauun (NCB) hallinnoitavaksi. Kansainvälisten sopimusten perusteella Teosto ry/NCB edustaa myös ulkomaalaisia musiikin tekijöitä.

Teosto/NCB on asianomistaja-asemassa, kun tekijänoikeuden loukkaus kohdistuu sen edustamiin koti- tai ulkomaisiin sävelteosten tekijöihin. Asianomistaja-asema ulottuu kaikkiin piraattiäänitteiden lajeihin (ks. *Luvaton vamistaminen*) sekä teosten luvattomaan välittämiseen tietoverkoissa.

Alkuperäisen **ÄÄNITTEEN TUOTTAJA** on asianomistaja-asemassa tavallisen piraattituotteen ja counterfeit-tuotteen sekä tallenteiden luvattoman yleisölle välittämisen osalta. Suomalaisia ja ulkomaisia äänitetuottajia edustaa Suomen Ääni- ja kuvatallennetuottajat ÄKT ry, jonka jäsenet ovat valtuuttaneet järjestön toimimaan puolestaan oikeudenloukkaustapauksissa. ÄKT on valtuuttanut TTVK ry:n edustamaan levy-yhtiötä Suomessa tapahtuvissa oikeudenloukkauksissa.

ESITTÄVÄT TAITEILIJAT ovat oikeudenloukkauksen asianomistajia silloin, kun heidän esityksiään käytetään luvatta. Suomen Muusikkojen Liitto ry on valtuuttanut TTVK ry:n edustamaan muusikkoja Suomessa tapahtuvissa oikeudenloukkauksissa.

BOOTLEG-ÄÄNITE äänite ei ole kopio olemassa olevasta äänitteestä vaan erikseen valmistettu luvaton konsertti- tai lähetystallenne. Teosto/NCB:n edustamien tekijöiden lisäksi näiden tallenteiden osalta asianomistaja-asema on esittäjillä itsellään.

Elokuvatallenteet

Elokuvateos on aina yhteistyön tulos. Valmistamiseen osallistuu yleensä suuri joukko tekijöitä ja esittäjiä.

ELOKUVAN TUOTTAJAYHTIÖ hankkii lähes aina sopimuksin tekijöiden ja esittäjien oikeudet hallintaansa (ks. *Tekijänoikeuden sisältö*). Tuottaja on siten kaikkien elokuvaan kohdistuvien oikeuksien siirronsaaja tai alkuperäinen omistaja (ks. *Lähioikeudet*). Tietoverkoissa tapahtuvan luvattoman yleisölle välittämisen osalta oikeudenhaltijana on useimmiten elokuvan alkuperäinen tuottaja. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry valvoo niin kotimaisten elokuvatuottajien kuin yhdysvaltalaisen MPAA:n (Motion Picture Association of America) jäsenyhtiöiden oikeuksia.

Jos yksinoikeus elokuvan tallennelevytykseen Suomessa on siirretty suomalaiselle elokuvien jakelijayritykselle, on siirronsaaja asianomistaja-asemassa **PIRAATTI- JA COUNTERFEIT-ELOKUVATALLENTEIDEN** osalta.

Pelitallenteet

Tietokonepelit ovat elokuvateosten tavoin yhteistyön tuloksena syntyneitä tuotteita. **PELITALLENTEIDEN TUOTTAJAYRITYKSET** ovat yleensä hankkineet tallenteisiin liittyvät oikeudet hallintaansa sopimuksin tai saaneet ne suoraan lain nojalla (TekijäL 40 b §). Tuottajayritys on siten edustamiinsa peleihin kohdistuvien oikeudenloukkauksien asianomistaja. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry valvoo kaikkia Sony PlayStation -pelin oikeudenloukkauksia. Lisäksi TTVK edustaa Activisionia, Ataria ja Vivendi Universal (VU) Gamesia.

Pakkokeinot

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkauksien tutkinnassa käytettävät pakkokeinot määräytyvät pakkokeinolain (450/1987) perusteella. Päätöksen pakkokeinojen käytöstä tekee asiaa tutkiva viranomainen, käytännössä poliisi tai tulli.

Tekijänoikeusrikoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta (RL 49:1 §). Siten epäiltyyn voidaan kohdistaa kaikki sellaiset pakkokeinot, joiden käyttämisen edellytyksenä on, että epäillyn rikoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta tai vähemmän. Oikeudenloukkausten ja erityisesti luvattoman levityksen ja yleisölle välittämisen laajuuden selvittämisen kannalta tärkeimpiä pakkokeinoja ovat nopeat ja yhtäaikaiset **TAKAVARIKOT, KOTIETSINNÄT JA TURVAAMISTOIMENPITEET**. Lisäksi poliisilain 36 § valtuuksiin perustuvat pankkitiedustelut ja IP-osoitteiden selvitys ovat usein tarpeen.

Oikeuspaikka

Äänitteiden sekä elokuva- tai pelitalenteiden laitonta valmistusta, maahantuontia, levittämistä tai esittämistä koskevissa **TEKIJÄNOIKEUDEN LOUKKAUKSEEN** perustuvissa jutuissa noudatetaan yleisiä oikeuspaikkasäännöksiä: asia käsitellään rikoksen **TEKO-PAIKAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA**. Tavaramerkkijuttujen laillinen oikeuspaikka on Helsingin kärjäoikeus (TMerkkiL 42 §).

4. Seuraamukset

Rangaistukset

Tekijänoikeuslain rikkominen rangaistaan joko tekijänoikeusrikoksena (RL 49:1 §) tai -rikkomuksena (TekijäL 56 a §). Tekijänoikeusrikoksen rangaistusmaksimi on kaksi vuotta vankeutta. Rikkomuksesta voi seurata sakkorangaistus.

Tekijänoikeusrikoksen rangaistussäännös suojaa tekijänoikeuslain 1 ja 5 luvun mukaisten tekijän- ja lähioikeuksien haltijoiden taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Rangaistussäännöksen varsinainen sisältö määräytyy siis aineellisen tekijänoikeuslain-säädännön ja sen vakiintuneiden tulkintojen perusteella.

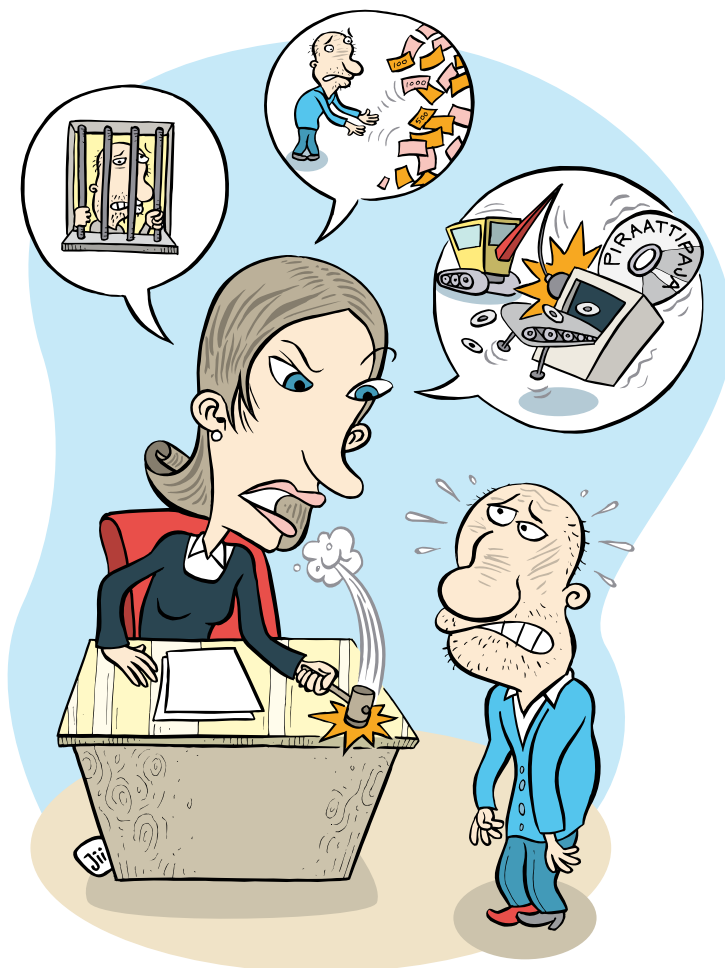
Rangaistavuuden lähtökohtana on **TEON HAITALLISUUS** suojattavien oikeuksien vaarantamisena ja vahingoittamisena. Rikos ja rikkomus erotetaan toisistaan niiden vahingollisuuden asteen perusteella (HE 94/1993 s. 200–221).

Tekijänoikeusrikos (RL 49:1)

Tekijänoikeusrikos edellyttää tahallisuutta. Edellytyksen täyttää suhtautuminen, jossa henkilö pitää **VARMANA TAI VARSIN TODENNÄKÖISENÄ**, että

- teos tai muu suojan kohde kuuluu loukkausajankohtana tekijänoikeuslain-säädännön suojan piiriin
- siihen kohdistuu toiselle kuuluva suoja
- hän toimii ilman oikeudenhaltijan lupaa.

Rikoksentehtäjän ei kuitenkaan tarvitse tietää, kuka on yksinoikeuden haltija.

Tekijänoikeusrikoksen erityisedellytyksiä on kaksi. Tekoon tulee liittyä **ANSIOTARKOITUS** eli pyrkimys tuottaa tuloja. Olennaista on loukkaajan tarkoitus eikä se, syntyikö toiminnasta lopulta ansioita. **TIEOVERKKOYMPÄRISTÖSSÄ RIKOKSELTA EI EDELLYTETÄ ANSIOTARKOITUSTA** (RL 49:3 § ja edellä 2.3).

Lisäksi teon tulee olla omiaan aiheuttamaan **HUOMATTAVAA HAITTAA TAI VAHINKOA** loukatun oikeuden haltijalle. Haitan tai vahingon tosiasiallista syntymistä ei vaadita. On riittävää, että teko tyypillisesti ja ennalta arvostellen on omiaan johtamaan oikeudenhaltijalle vahingollisten seurausten syntymiseen. Luonteeltaan vähäisinä pidettävät ja vähämerkityksiset oikeuksien loukkaukset eivät siten ole tekijänoikeusrikoksia.

Tekijänoikeusrikoksena rangaistavaa on paitsi rikoslain 49 luvun 1 § 1 momentissa mainittuihin oikeuksiin kohdistuva loukkaus, myös 2 momentin perusteella **PIRAATTITUOTTEIDEN MAAHANTUONTI** yleisölle levittämistarkoituksessa.

Rangaistavaa on sellaisten suojan kohteiden maahantuonti yleisölle levitettäväksi, jotka maahantuojat **TIETÄÄ** ulkomailla valmistetuksi tai jäljennetyksi sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen tai jäljentäminen Suomessa tehtynä olisi ollut rangaistavaa tekijänoikeusrikoksena tai -rikkomuksena.

Maahantuonnin yhteydessä rangaistavaa tekijänoikeusrikoksena arvioidaan niiden vaikutusten perusteella, joita maahantuonnilla on Suomessa. Ratkaisevaa on maahantuotujen kappaleiden määrä sekä haitta ja vahinko, jonka maahantuonti on oikeudenhaltijoille omiaan aiheuttamaan.

Tekijänoikeusrikkomus (Tekijäl 56 a §)

Tekijänoikeusrikkomus on lievempi lain rikkomus, joka edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta mutta ei ansiotarkoitusta eikä huomattavaa haittaa tai vahinkoa.

Tekijänoikeuslain 56 a § 1 momentin 3) kohdan mukaan rangaistavaa on sellaisten suojan kohteiden maahantuonti, jotka maahantuojat **TIETÄÄ TAI HÄNEN ON PERUSTELLUSTI OLLUT SYYTÄ EPÄILLÄ** valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa. Myös omaan käyttöön tuotavien piraattitallenteiden maahantuonti on rangaistavaa vuoden 2006 alusta lukien.

Teknisiin suojauksiin ja hallinnointitietoihin kohdistuvat rikokset ja rikkomukset

Tehokkaiden teknisten suojausten kiertäminen Tekijäl 50 a § vastaisesti siten että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa, on rangaistava **TEKNISEN SUOJAUKSEN KIERTÄMISENÄ** (RL 49:3 §). Tunnusmerkistössä mainittu haitta voi olla huomattava joko yksittäisille oikeudenhaltijoille tai suuremmalle oikeudenhaltijajoukolle. Samaksi teoksi katsotaan kaikki saman henkilön tekemät purkutoimet jotka eivät ole vanhentuneet, vaikka ne kohdistuisivat useaan eri oikeudenhaltijaan. Rikossäännöksen piirissä ovat teot, joista on aiheutunut tai voi aiheutua vähäistä suurempaa haittaa oikeudenhaltijalle. Haitallisuus arvioidaan oikeudenhaltijan oloista käsin (HE 28/2004, s. 136–137). Maksimirangaistus on yksi vuosi vankeutta.

Tekijäl 50 b § vastainen teknisen suojauksen kiertämiskeinojen ja palvelujen valmistaminen, maahantuonti ja levittäminen, joka on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa, on rangaistavaa RL 49:4 § mukaisena **TEKNISEN SUOJAUKSEN KIERTÄMISKEINORIKOKSENA**. Kiertämiskeinorikos voi olla kyseessä silloin, kun purkuväline saatetaan tietoverkkoon yleisön saataville. Merkitykseltään vähäiset toimet jäävät rikossäännöksen ulkopuolelle. Maksimirangaistus on yksi vuosi vankeutta.

Suojausten kierto ja kiertämiskeinojen valmistaminen, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöä, voivat olla rangaistavia Tekijäl 56 e § mukaisina **TEKNISEN TOIMENPITEEN LOUKKAUSRIKKOMUKSINA**. Rikkomuksina teot ovat rangaistavia myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä.

Kiertämiskeinojen loukkaukset ovat virallisen syytteen alaisia (RL 49:6 § ja Tekijäl 62 § 1 mom.).

Oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset on sanktioitu vastaavasti. Oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksen rangaistusmaksimi on yhden vuoden vankeus (RL 49:5 §), rikkomuksista sakko (Tekijäl 56 f §).

Korvaukset

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkauksissa oikeudenhaltijalle suoritettavat korvaukset perustuvat tekijänoikeuslain 57 §:ään. Säännöksen 1 ja 2 momentissa säädetään tekijän taloudellisten oikeuksien loukkaukseen perustuvasta kohtuullisesta hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta, kun taas 3 momentin korvaussäännös tulee sovellettavaksi moraalisten oikeuksien loukkauksissa (ks. *Tekijänoikeuden sisältö*).

HYVITYSVASTUU (Tekijäl 57 § 1 mom.) on objektiivista korvausvastuuta. Lainvastaisesta suojan kohteen käyttämisestä on suoritettava oikeudenhaltijalle aina kohtuullinen hyvitys vaikka käyttäjä olisikin ollut vilpittömässä mielessä.

Kohtuullinen hyvitys on käyttökorvaus, joka vastaa sitä hintaa, millä teokset olisi saanut käyttöön laillisesti. Hyvityksen määrää arvioitaessa pidetään lähtökohtana tekijänoikeutta valvovien järjestöjen korvausperusteiden mukaista korvausta tai, mikäli tällaista ei ole, sitä hintaa, millä tekijä olisi todennäköisesti luovuttanut loukanneelle oikeuden käyttää teosta, eli esimerkiksi normaaleja myynti- tai vuokrausehtoja (KKO 1998:91).

Kohtuulliseen hyvitykseen ei sovelleta vahingonkorvauslain säännöksiä esimerkiksi korvauksen kohtuullistamisesta (57 § 4 mom.).

VAHINGONKORVAUSVASTUU (TekijäL 57 § 2 mom.) edellyttää tahallisesti tai varomattomuudesta tapahtuvaa teoksen lainvastaista käyttöä. Vahingon aiheuttajan on tällöin kohtuullisen hyvityksen lisäksi suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, kärsimyksestä ja haitasta. Tällaista vahinkoa ovat tyypillisesti saamatta jäänyt liiketulo sekä liiketoiminnan arvonannon vähentyminen ja asiakassuhteiden häiriintyminen.

Vahingon määrän toteen näyttäminen voi usein olla vaikeaa. Tällöin oikeus voi arvioida vahingon määrän OK 17 luvun 6 §:n nojalla (KKO 1995:202).

Menettämisseuraamukset

Oikeudenhaltija voi tekijänoikeuslain 58 §:n perusteella vaatia lainkohdassa mainittuja menettämisseuraamuksia, kun suojan kohde on mm. valmistettu, tuotu maahan tai saatettu yleisön saataviin vastoin tekijänoikeuslain säännöksiä.

Oikeus voi kohtuusharkintaa noudattaen määrätä lainvastaisesti valmistetut kappaleet hävitettäväksi, luovutettaviksi asianomistajalle valmistuskustannuksia vastaavaan hintaan tai saatettavaksi sellaisiksi, ettei niitä voida käyttää väärin.

Säännös koskee laittomia piraattituotteita ja niiden valmistukseen käytettyjä apuvälineitä, kuten master-tallenteita ja kopiointiin käytettyä välineistöä, kuten tietokonetta. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudetta valmistetut, maahantuodut tai levitetyt tallenteet voidaan määrätä rangaistusmääräysmenettelyssä valtiolle menetetyksi ja hävitettäväksi.

Menettämisseuraamusta ei sovelleta siihen, joka on hankkinut teokset vilpittömässä mielessä (58 § 3 mom.).

Liite

Äänitteiden ja elokuvien SID-koodi

Digitaalisessa kopiointissa äänen tai kuvan laatu ei käytännössä heikkene. Koska digitaalinen piraattituote vastaa käyttöarvoltaan alkuperäistuotetta, äänite-, elokuva- ja peliteollisuus ovat erityisen haavoittuvia CD- ja DVD-piratismille.

Äänitetuottajien kansainvälisen etujärjestön IFPI:n (International Federation of the Phonographic Industry) aloitteesta CD-levytehtaat on saatu mukaan kansainväliseen koodijärjestelmään (Source Identification Code, SID), jonka avulla levyn valmistaja pystytään tunnistamaan. Jos koodi puuttuu kaupallisesti valmistetusta suurelle yleisölle suunnatusta CD- tai DVD-levystä, kyseessä on mitä todennäköisimmin piraattituote.

Koodijärjestelmässä on tällä hetkellä mukana yli 70 % tunnetuista optisia levyjä valmistavista tehtaista. Kansainvälisesti merkittävät äänite-, elokuva- ja pelituottajat käyttävät pääsääntöisesti ainoastaan tehtaita, jotka ovat mukana SID-järjestelmässä.

Koodijärjestelmä koostuu kahdesta eri koodista. CD- ja DVD-tehtaiden masterointilaitteille annettava koodi kutsutaan **MASTER-KOODIKSI**. Jokainen laitteella tehty master-levy sisältää tämän koodin. Kun master-levystä tehdään varsinaisia CD- tai DVD-levyjä, siirtyy koodi automaattisesti jokaiseen tehtyyn levyyn. Koodi koostuu kirjaimista Ifpi ja nelimerkkisestä kirjain- ja numeroyhdistelmästä. Esim. Ifpi L551 tarkoittaa itävaltalaisen Sony DADC -tehtaan masterointilaitetta. Koodi löytyy CD-levyn takapuolelta muovisen keskiosan ulkopuolella olevasta hopeisesta renkaasta. Ks. kuva.

Koodijärjestelmän toinen koodi on levyn prässäyslaitteille annettava **MOULD- ELI MUOTTI-KOODI**, joka siirtyy jokaiseen kyseisellä prässäyslaitteella valmistettuun CD-

levyyn. Koodi koostuu kirjaimista Ifpi ja nelimerkkisestä kirjain- ja numeroyhdistelmästä. Kaksi ensimmäistä merkkiä identifioivat tehtaan ja kaksi seuraavaa merkkiä tehtaan prässäyslinjan. Esim. Ifpi 94X3 tarkoittaa edellä mainitun itävaltalaisen tehtaan prässäyskonetta, jolle on annettu numero X3. Koodi sijaitsee kaiverrettuna CD-levyn takapuolella muovisessa keskiosassa.

Eräissä tapauksissa SID-koodeja on pyritty väärentämään. Väärennös on identifioitavissa koodin normaalista poikkeavalla sijainnilla. Lopullisesti väärennös tunnistetaan mikroskooppikuvilla.

Toisinaan SID-koodit on raaputettu levyistä pois tai muuten sotkettu niin, etteivät ne ole luettavissa. Tämän toimenpiteen ainoana tarkoituksena on häivyttää merkit levyn alkuperästä, mikä viittaa vahvasti siihen, että kyseessä on piraattitalenne.

Palveluhakemisto

Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry

Tekijänoikeusjärjestö Gramex on palveleva linkki musiikin käyttäjien ja äänitemusiikkialan välillä. Se edustaa noin 37 000 kotimaista muusikkoa, laulajaa, kapellimestaria ja äänitetuottajaa sekä palvelee yli 20 000 äänitemusiikin käyttäjää. Gramex kerää edustamilleen oikeudenomistajille korvaukset äänitteiden käytöstä sekä tukee kotimaista esittävää säveltaidetta - jotta musiikki soi huomennakin.

Pieni Roobertinkatu 16 A
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 400
Faksi: (09) 6803 4010
Kotisivut: www.gramex.fi

Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Edistää säveltäjien, sanoittajien ja musiikin kustantajien oikeuksia sekä suomalaisen luovan säveltaiteen monimuotoisuutta. Teosto toimii yhdyslenkkinä musiikin tekijöiden ja käyttäjien välillä. Teosto huolehtii siitä, että musiikin käyttäjät saavat helposti luvat musiikin käyttöön ja että tekijät saavat korvaukset teostensa esittämisestä ja tallentamisesta.

Lauttasaarentie 1
00200 Helsinki
Puh: (09) 681 011
Faksi: (09) 677 134
Sähköposti: teosto@teosto.fi
Kotisivut: www.teosto.fi

Kopiosto ry

Tekijöiden, esittäjien ja kustantajien tekijänoikeusjärjestö, joka edustaa n. 50 000 suomalaista luovan työn tekijää. Se myöntää lupia painotuotteiden valokopiointiin, radio- ja televisio-ohjelmien nauhoittamiseen sekä tv-kanavien jakeluun. Perityt korvaukset Kopiosto tilittää oikeudenomistajille.

Hietaniemenkatu 2
00100 Helsinki
Puh: (09) 431 521
Faksi: (09) 431 523 77
Sähköposti: kopiosto@kopiosto.fi
Kotisivut: www.kopiosto.fi

Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry

Edistää kuvataiteen teosten käyttöä mm. myöntämällä tekijänoikeuslupia kuvataiteen teosten käyttöön.

Nilsinäkatu 11-13 F
00510 Helsinki
Puh. (09) 2724 022
Faksi (09) 2727 006
Sähköposti: kuvastory@kuvastory.fi
Kotisivut: www.kuvastory.fi

AV-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry

Elokuva- ja av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys, joka edustaa yli 500 kotimaista tuotantoyhtiötä. Tuotos sopii tuottajien puolesta mm. elokuva- ja av-tallenteiden opetuskäytöistä sekä tv-ohjelmien edelleen lähetyksestä.

Mechelininkatu 21 A 7
00100 Helsinki
Puh: (09) 440 471
Faksi: (09) 440 477
Sähköposti: tuotos@tuotos.fi
Kotisivut: www.tuotos.fi

Suomen Elokvatoimistojen Liitto ry

Elokvateatteri- ja videoelokuvan maahantuojien ja levittäjien yhdistys, joka edistää jäsentensä yleisiä ja yhteisiä etuja elokuvien levitysalalla.

Kaisaniemenkatu 3 B 29
00100 Helsinki
Puh: (09) 6877 2311 tai (09) 6877 2312
Faksi: (09) 6877 2320
Sähköposti: filmikamari@filmikamari.fi

Suomen Elokuvatuottajien Keskusliitto ry

Suomalaisten elokuvatuottajien keskusjärjestö, joka edistää elokuvatuottajien yhteisiä tavoitteita ja valvoo keskitetysti niiden etuja ammatillisissa, taloudellisissa ja lainsäädännöllisissä kysymyksissä.

Kaisaniemenkatu 3 B 29
00100 Helsinki
Puh: (09) 6877 2311 tai (09) 6877 2312
Faksi: (09) 6877 2320
Sähköposti: filmikamari@filmikamari.fi

Suomen Muusikkojen Liitto ry

Edustaa ammattimuusikkoja kaikilta musiikin aloilta. Jäsenpalveluita mm. sopimusneuvonta ja Muusikkojen Sairauskassa.

Pieni Roobertinkatu 16 A
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 4070
Faksi: (09) 6803 4087
Sähköposti: sml@musicfinland.com
Kotisivut: www.musicfinland.com/sml

Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat - SATU ry

Tv-ohjelmien, mainoselokuvien, yritys elokuvien ja elokuvien tuottajien yhdistys, joka mm. edistää parantaa tuotantoyhtiöiden toiminnan yleisiä edellytyksiä ja kehittää audiovisuaalisen alan markkinoiden rakennetta.

Fabianinkatu 4 B 14
00130 Helsinki
Puh: (09) 6840 610
Faksi: (09) 62221 860
Kotisivut: www.satu.fi

Suomen Ääni- ja kuvatallennetuottajat ÄKT ry

Suomessa toimivien äänite- ja musiikkivideotuottajien kattojärjestö, jonka tehtävänä on parantaa tallennetuotannon kulttuuri- ja elinkeinopoliittista asemaa ja oikeudellista suojaa sekä kehittää alan yleisiä toimintaedellytyksiä. ÄKT toimii kansainvälisen tuottajajärjestön IFPI:n (International Federation of the Phonographic Industry) kansallisena ryhmänä Suomessa.

Yrjönkatu 3
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 4050
Faksi: (09) 6803 4055
Sähköposti: ifpi@ifpi.fi
Kotisivut: www.ifpi.fi

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Valvoo ja ehkäisee äänitteiden, elokuva- ja pelitallenteiden laitonta valmistamista ja levittämistä sekä Internet-piratismia. TTVK toimii jäsenistönsä edustajana tiiviissä yhteistyössä poliisin ja tullin kanssa, joille annetaan asiantuntija-apua piratismiin liittyvissä rikoksissa niin koulutuksen kuin rikostutkinnankin muodossa. Antaa yleistä tekijänoikeusneuvontaa ja julkaisee tiedotusmateriaalia.

Pieni Roobertinkatu 16 A
00120 Helsinki
Puh: (09) 6803 4049
Faksi: (09) 6803 4033
Sähköposti: info@antipiracy.fi
Kotisivut: www.antipiracy.fi

Opetusministeriö

Opetusministeriön tehtäviin tekijänoikeusasioista vastaavana ministeriönä kuuluvat mm. tekijänoikeuslain-säädännön kehittäminen, oppilaitoksia ja valtionhallintoa koskevat kopiointi- ja nauhoitus sopimukset, tekijänoikeushallinnon muut tehtävät kuten hyvitysmaksun suuruuden vahvistaminen ja eräät tekijänoikeusjärjestöjen hyväksymispäätökset sekä EU-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten valmisteluun osallistuminen. Opetusministeriössä tekijänoikeuteen liittyviä asioita hoidetaan viestintäkulttuuriyksikössä (VKY).

PL 29
00023 Valtioneuvosto
Puh: (09) 16004 (vaihde)
Faksi: (09) 160 76976 (VKY)
Kotisivut: www.minedu.fi